

Sisällys

LUKIJALLE	9
-----------------	---

1 JOHDANTO: KOHTI LAADUKASTA ARVIOINTIA	13
---	----

AKI LUOSTARINEN

OSA I ARVIOINNIN PÄÄVÄRIT

2 ARVIOINNIN ERILAISET TEHTÄVÄT	33
---------------------------------------	----

AKI LUOSTARINEN & NAJAT OUAKRIM-SOIVIO

3 OPPIMISEN, TYÖSKENTELYN JA KÄYTTÄYTYMISEN ARVIOINTI	49
---	----

AKI LUOSTARINEN

4 LAAJA-ALAISEN OSAAMISEN ARVIOINTI	67
---	----

AKI LUOSTARINEN & PÄIVI NILIVAARA

5 PALAUTE OSANA ARVIOINTIA	89
----------------------------------	----

JUUSO HENRIK NIEMINEN

6 ARVIOINTIKULTTUURI	109
----------------------------	-----

JUUSO HENRIK NIEMINEN

7 OPETTAJA JA KOULU ARVIOINTIA KEHITTÄMÄSSÄ	131
---	-----

AKI LUOSTARINEN

LISÄSÄVY: TIETOSUOJA JA ARVIOINTI	157
---	-----

AKI LUOSTARINEN

OSA II

ARVIOINTIMENETELMIEN KIRJO

8 ITSEARVIOINTI	165
-----------------------	-----

JUUSO HENRIK NIEMINEN

9 VERTAISARVIOINTI	189
--------------------------	-----

JUUSO HENRIK NIEMINEN

10 SÄHKÖINEN ARVIOINTI	211
------------------------------	-----

JUUSO HENRIK NIEMINEN

11 MONIALAISTEN OPPIMISKOKONAISUUKSIEN ARVIOINTI	233
--	-----

IIDA-MARIA PELTOMAA & AKI LUOSTARINEN

12 OPPIMIS- JA ARVIOINTIKESKUSTELUT	251
---	-----

AKI LUOSTARINEN

LISÄSÄVY: OPPIMISTAVOITEMATRIISIT ARVIOINNIN TUkena	271
---	-----

JUUSO HENRIK NIEMINEN

OSA III

SYVYYTTÄ ARVIOINNIN VÄREIHIN: KASVUN TUKEMINEN

13 ARVIOINTI MINÄKÄSITYSTÄ RAKENTAMASSA	281
---	-----

JUUSO HENRIK NIEMINEN & LAURA TUOHILAMPI

14 ARVIOINTI JA ERITYISPEDAGOGIIKKA	305
---	-----

JUUSO HENRIK NIEMINEN & EMILY H. WHITE

15 ESTEETÖN ARVIOINTI	327
-----------------------------	-----

JUUSO HENRIK NIEMINEN & EMILY H. WHITE

LISÄSÄVY: POSITIIVINEN PEDAGOGIIKKA JA LUONTEENVAHVUUKSIEN TUNNISTAMINEN	343
---	-----

AKI LUOSTARINEN

16 JÄLKIPUHE: MIHIN MENET, ARVIOINTI?	353
---	-----

JUUSO HENRIK NIEMINEN

KIRJOITTAJAT	365
--------------------	-----

ARVIOINNIN ABC	367
----------------------	-----

LÄHTEET	375
---------------	-----

Lukijalle

Onko kaikki oppimisen arviointiin liittyvä mitattavissa? Kuka arvioinnista vastaa, ja mihin se perustuu? Tukeeko arviointi aidosti oppimista, vai tehdäänkö sitä vain, koska on pakko? Arvioinnin käsikirja pyrkii antamaan sinulle vastauksia näihin ja moniin muihin arviointia koskeviin kysymyksiin. Kirjassa käsitellään opetussuunnitelmia, lainsäädäntöä ja asetuksia sekä tutkimustietoa siitä, millaista kannustava, oppimista ohjaava ja osaamista määrittävä arviointi voisi parhaimmillaan olla. Vaikka teemojen käsittelyssä viitataan paljon yleissivistävän koulutuksen eli perusopetuksen ja lukion opetussuunnitelmiin, on kirja rakennettu niin, että se tarjoaa ajattelun ja kehittämisen tukea kaikkien koulutusasteiden opettajille ja jokaiselle, joka on tekemisissä oppimisen ja osaamisen arvioinnin kanssa.

Kirja on rakennettu yhdessä monien arvioinnin asiantuntijoiden kanssa. Tulevaisuuden arvioinnin ideoimiseen pääsivät tämän lisäksi osallistumaan koulun ja arvioinnin kehittäjät eri puolilta maailmaa Dare to Learn- ja SteamConf-tapahtumissa järjestetyissä arvioinnin työpajoissa Helsingissä ja Barcelonassa vuosina 2018 ja 2019. Keskustelut ja yhteinen tiedonjakaminen ovat opettaneet myös meille kirjoittajille paljon ja laajentaneet omaa ajatteluamme.

Kirjaa lukiessasi kohtaat varmasti monia asioita, jotka ovat sinulle jo tuttuja. Saatat jopa lukemista aloittaessasi havahtua miettimään, onko kyseessä oikeastaan niin monimutkainen ilmiö, että siitä tarvitsee kokonaisen käsikirjan. Voisimme vastata, että yhtäältä on ja toisaalta ei. Arviointi on oppimisen ohjaamisessa merkittävä asia, vaikka koulussa tapahtuu toki paljon muutakin kuin se, mitä miellämme formaaliksi oppimisen ja osaamisen arvioinniksi. Arviointi on kuitenkin keskeinen opettajan työväline oppimisen ohjaamisessa, ja siihen suhtaudutaan syystäkin vakavasti. Toisinaan arviointi saatetaan jopa kokea kuormittavaksi, ristiriitaiseksi ja haastavaksi. Kirjan tavoitteena onkin syventää arviointiymmärrystä ja -osaamista sekä selkiyttää arvioinnin eri näkökulmia. Saatat tunnistaa käyttäneesi tiettyjä kirjan väripaletin tarjoamia arvioinnin sävyjä jo kauan ja tehokkaasti, mutta samalla toivottavasti innostut lisäämään työhösi uudensävyisiä arvioinnin maaleja, joilla virkistää omaa työtäsi ja oppilaiden oppimista.

Kirjassa tehdään katsauksia arvioinnin eri teemoihin ja näkökulmiin. Luvut johdattavat sinua selailemaan niin arvioinnin monensävyyksiä tehtäviä kuin käytännön toteutuksia. Eri värimaailmoihin kurkistelu ei kuitenkaan tarkoita, että kirjasta olisi haluttu tehdä sisällöltään pintapuolinen ja kepeä, vaan arvioinnin näkökulmien käsittelyä sidotaan ajantasaiseen normistoon, säädöksiin, tutkimustietoon ja käytännön esimerkkeihin. Samalla saat vinkkejä arvioinnin kehittämiseen omassa työssä ja koko omassa oppilaitoksessa. Kirja ei kuitenkaan ole tieteellinen julkaisu, vaan tavoitteena on ollut yhdistää tutkimustietoa käytäntöön ja esitellä sitä kriittisesti arjen työtä tukevalla tavalla.

Kirjan esitystapa herättää sinussa myös varmasti kriittistä ajattelua ja pysähdyt vertaamaan esitettyjä näkökulmia aiempaan ajatteluusi ja olemassa olevaan pedagogiseen osaamiseesi. Kirjan kolmessa osassa arviointia valotetaan eri puolilta. Ensimmäisessä osassa *Arvioinnin päävärit* esitellään arvioinnin perusasiat: arvioinnin tehtävät, oppimisen, työskentelyn, käyttäytymisen ja laaja-alaisen osaamisen arviointi, palautteen antaminen sekä koulun arviointikulttuuri ja sen kehittäminen. Toinen osa *Arviointimenetelmien kirjo* tutustuttaa sinut arvioinnin monipuolisiin muotoihin, kuten itse- ja vertaisarviointiin, sähköiseen arviointiin, monialaisten oppimiskokonaisuuksien arviointiin ja arviointikeskusteluihin. Kolmannessa osassa *Syvyyttä arvioinnin väreihin: Kasvun tukeminen* havainnollistetaan, miten arvioinnista voisi tehdä oppilaan minäkäsitystä tukevaa, erityispedagogiikkaan soveltuvaa ja kaikille esteetöntä.

Jokaisen osan lopussa kurkistamme vielä osan teemoja täydentävään lisäsyyn: tietosuojaan, oppimistavoitematriiseihin sekä positiiviseen pedagogiikkaan ja vahvuuskeskeisyyteen. Käytännön esimerkkejä on lisäksi Värisävyjä Suomesta -teksteissä, joissa pääset tutustumaan siihen, kuinka luvun asioita on toteutettu opetustyössä eri puolilla Suomea. Lukuja värittävät erilaiset pohdinta- ja harjoitustehtävät, joita voit tehdä joko yksin tai yhdessä kollegoidesi kanssa. Kirjaa lukiessasi saat puntaroida ajatteluasi ja kyseenalaistaa mielessäsi myös meidän kirjoittajien esittämiä näkökulmia. Innostu, haasta, sovela, kokeile ja vinkkaa kollegallesi!

Vaikka kirjassa halutaankin valottaa arviointia myös tutkimustiedon näkökulmasta, on tärkeää muistaa, että laadukas oppimista edistävä, ohjaava ja kannustava arviointi ei määrity pelkästään eksakteja tieteellisiä termejä hallitsemalla. Käsitteitä ja termejä käytetään, jotta eri ilmiöt kytetään tieteessä erottamaan selkeästi toisistaan, mutta käytännön opetus- ja arviointityön kannalta tarkkaa käsitteenmäärittelyä tärkeämpää on ymmärtää käsitteen taustalla oleva ilmiö ja hahmottaa

sen vaikutus omaan työhön ja oppilaan toimintaan. Käsitteiden tunnistaminen ja ymmärtäminen auttaa työyhteisöjä käymään keskusteluja niin, että puhumme samoista asioista. Yhtä lailla käsitteiden pohtiminen auttaa kehittämään omaa arviointiajattelua. Se ei kuitenkaan tee sinusta huonoa arvioijaa, vaikka et tietäisikään jonkin käsitteen piiruntarkkaa määritelmää. Käsitteiden tunnistamisen lisäksi erityisesti kyky soveltaa niitä käytäntöön ja taito reflektoida niiden suhdetta omaan ammatilliseen identiteettiin ja kokemukseen voivat auttaa sinua kohti omaa ammatillista parastasi.

Kirja valottaa sitä moninaista kenttää, jossa lainsäädäntö ja opetussuunnitelmat ohjaavat arviointityötä ja tutkimus tuottaa meille samalla jatkuvasti uutta tietoa arvioinnista ja sen vaikuttavuudesta. Nämä tekijät kytkeytyvät oppilaitosten arjen monimuotoisuudessa osaksi oppimista ja ihmisenä kasvua. Uskallatko haastaa arviointiajatteluasi ja lähteä yhdessä kirkastamaan arvioinnin sävyjä?

Jyväskylässä ja Melbournessa 17.6.2019

Aki ja Juuso